

วารสาร วิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ Area Based Development Research Journal

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2552

การวิเคราะห์และพัฒนาดุลยภาพ เชิงนิเวศเศรษฐกิจของวิสาหกิจ ในเขตพื้นที่จังหวัดระยอง

โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้
และสรุปบทเรียนการพัฒนา
การแพทย์ชนเผ่าอำเภ...

บริษัท เอ็มซีโพลีเมอส์ จำกัด

ISSN 1906-3628

9 771906 362004

บทปริทัศน์

กระบวนการสร้างและพัฒนาประสิทธิภาพเครือข่ายกลุ่มอาชีพ : กรณีศึกษาอำเภอแจ้ห่ม

แม่ทะ แม่เมาะ และอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

โดย : คร.นิติพงษ์ ส่งศรีโรจน์

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษาและวิจัย คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กลุ่มอาชีพนับได้ว่าเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ยังคงนำมาใช้กับชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยเรื่องนี้และอีกหลายๆ เรื่องชี้ให้เห็นว่ากลุ่มอาชีพต่างๆ ยังคงประสบกับปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องปกติของการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และก็ไม่ต่างจากธุรกิจโดยทั่วไป แต่กรณีของกลุ่มอาชีพนั้นเป็นการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ ดังนั้นสิ่งที่น่าเป็นห่วงคือจึงมีน้อยกว่ารูปแบบของธุรกิจ งานวิจัยเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาการรวมกลุ่มที่สำคัญ คือ การขาดการเอาใจใส่ และจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นปกติของชุมชนส่วนมากอยู่แล้วที่ย่อมจะมองผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม หากประโยชน์ที่จะได้รับในทุกแง่มุม มีน้อยกว่าต้นทุนจากการรวมกลุ่ม แรงจูงใจก็ย่อมจะมีน้อยเป็นปกติ

ผลประโยชน์ที่กล่าวข้างต้น หากจะมองทางด้านการรวมกลุ่มอาชีพ อันที่จริงแล้วก็คือ การมองเรื่องทางด้านการตลาด หรือยอดขายที่จะได้รับนั่นเอง และประโยชน์อย่างอื่นที่ไม่เป็นตัวเงินก็ควรจะนำมาพิจารณาด้วย นอกจากนั้นต้นทุนที่กล่าวข้างต้นก็คือทำอะไรให้ต้นทุนต่ำ ทั้งผลประโยชน์และต้นทุนล้วนแล้วต้องอาศัยคำที่เรียกว่า “การบริหารจัดการ” จึงจะทำให้ส่วนต่างของผลประโยชน์และต้นทุนมีมากที่สุด ถ้าผลต่างมีน้อยย่อมไม่เป็นที่สนใจสำหรับสมาชิก การคงอยู่ได้อย่างยั่งยืนย่อมเป็นไปได้ยาก

งานวิจัย เรื่อง กระบวนการสร้างและพัฒนาประสิทธิภาพเครือข่ายกลุ่มอาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแบบการสร้างและพัฒนาเครือข่ายนั้น ก็เป็นความพยายามที่จะดูรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง ข้อค้นพบในการวิจัยนี้ พบว่า รูปแบบเครือข่ายกลุ่มอาชีพมี 2 รูปแบบ คือ เครือข่ายแบบพึ่งพาและเครือข่ายที่เกิดขึ้นเนื่องจากสภาพปัญหา เครือข่ายแบบพึ่ง

พาที่ต้องเป็นผู้รับจากหน่วยงานภายนอกฝ่ายเดียวนั้น ไม่ควรได้รับการสนับสนุนอย่างยิ่ง เพราะถือว่าขาดหลักประสิทธิภาพเทียบได้กับอุตสาหกรรมบางอย่างในอดีตที่รัฐอุดหนุนมาโดยตลอดทำให้ไม่เกิดการพัฒนา อีกรูปแบบหนึ่งที่งานวิจัยชิ้นนี้ได้เสนออีก คือ รูปแบบเครือข่ายที่เกิดขึ้นเนื่องจากสภาพปัญหา ตามที่ให้นิยามไว้ก็คือ สมาชิกหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยการแสวงหาเครือข่ายมาสนับสนุน แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มองเรื่องเครือข่ายได้สองแบบ คือ เครือข่ายแบบแนวตั้ง (Vertical Network Integration) และเครือข่ายแบบแนวนอน (Horizontal Network) การแสวงหาเครือข่ายเพื่อแก้ปัญหานั้นทำได้ทั้งสองแบบ แบบแรกเน้นไปที่กลุ่มอาชีพที่มีการเชื่อมโยงกันแบบห่วงโซ่อุปทานหรือสายการผลิตนั่นเอง ส่วนแบบที่สองก็คือการเชื่อมโยงกันกลุ่มอาชีพที่มีความแตกต่างกันในการผลิตสินค้า เช่น กลุ่มทอผ้ากับกลุ่มจักสานหรือกลุ่มการผลิตต่างๆ กับสถาบันการเงิน หรือรัฐ เป็นต้น กลุ่มอาชีพที่ปรากฏในงานวิจัยนี้ควรจะเน้นไปที่การสร้างเครือข่ายในแนวดิ่งเพราะได้ประโยชน์หลายอย่าง เช่น การลดต้นทุนการผลิต การมีตลาดอย่างต่อเนื่อง เช่น กลุ่มทอผ้า ก็ส่งผ้าต่อไปให้กลุ่มแปรรูป ส่วนกลุ่มแปรรูปอาจจะไปเชื่อมโยงกับกลุ่มทำบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น การเชื่อมโยงดังกล่าวเริ่มต้นที่ชุมชนใกล้เคียงและค่อยขยายไปสู่ภายนอกมากขึ้น

การเชื่อมโยงหรือเครือข่ายที่กล่าวข้างต้นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ความยั่งยืนได้ การจัดการธุรกิจสมัยใหม่ได้นำเรื่องกลยุทธ์พันธมิตรทางธุรกิจ (Alliance Strategy) มาใช้อย่างกว้างเพื่อเสริมสร้างผลการดำเนินงานธุรกิจให้ดียิ่งขึ้น รูปแบบความร่วมมือนั้นมี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 คือ การดำเนินงานร่วมกัน รูปแบบที่ 2 คือ การแบ่งปันความรับผิดชอบและผล

ประโยชน์ร่วมกัน และรูปแบบที่ 3 คือ การแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ รวมถึงความชำนาญระหว่างกัน แนวคิดดังกล่าวน่าจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างเครือข่ายได้ดี เพราะพันธมิตรทางธุรกิจนั้นจะครอบคลุมไปถึง การตลาด การขาย การผลิต การบริการลูกค้า ตลอดจนการวิจัยและพัฒนาสินค้าใหม่ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เมื่อกลุ่มอาชีพได้สร้างเครือข่ายอย่างเข้มแข็งแล้ว จึงค่อยปรับเปลี่ยนในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนหรือในรูปแบบบริษัท การที่จะปรับเปลี่ยนในรูปแบบอื่นที่มีความซับซ้อนขึ้นนั้นหมายความว่าปริมาณงานต้องมีมาก เช่น ยอดขายมีมาก ผลิตไม่ทันต่อความต้องการ ต้องอาศัยวัตถุดิบ แรงงานมากขึ้น และต้องใช้เงินทุนมากขึ้น

หรือมีกำไรสะสมเพียงพอที่สามารถจะขยายงานให้สอดคล้องกับปริมาณงานที่มีอยู่ได้ ดังนั้นการขยายการลงทุนจึงควรจะต้องพิจารณาเรื่องประโยชน์และความคุ้มค่าด้วย เพราะปัจจุบันรูปแบบวิสาหกิจชุมชนบางแห่งไม่ประสบความสำเร็จก็ยังมีอยู่ การลงทุนจึงต้องพิจารณาปัจจัยภายในและภายนอก รวมถึงความเสี่ยงต่างๆ อีกมาก การคงอยู่ในรูปแบบเดิมและผลตอบแทนสูงใจที่เพียงพอก็ไม่มีมีความจำเป็นที่จะต้องทำชีวิตให้ใหญ่โตยุ่งยากประการใด เพราะความเป็นชุมชนหรือบริบทของชุมชนที่เป็นอยู่ควรจะดำเนินด้วยความพอเพียงจึงจะยั่งยืน เพราะถ้ามีผลประโยชน์จำนวนมาก กลุ่มอาชีพก็จะกลายเป็นกลุ่มนายทุนสำหรับบางพวก สุดท้ายชาวบ้านก็จะไม่ได้ประโยชน์ตามที่ควรจะเป็น